

UDC 351.861:330.322:34(477)
DOI: 10.24025/2306-4420.78(1).2026.354663

JEL Classification Code: H56, K23, H54

Article's History:
Received: 19.02.2026; Revised: 30.02.2025;
Published: 16.03.2026.

Viktoriia Chuban*

PhD in Economics, Associate Professor
National University of Civil Protection of Ukraine
18034, 8 Onopriienko Str., Cherkasy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2364-854X>

Economic and legal aspects of investment policy in the field of civil protection of Ukraine under war conditions

Abstract. Under conditions of full-scale armed aggression, the protection of the population and infrastructure becomes a fundamental prerequisite for preserving human capital and ensuring the state's economic resilience. Since the state budget experiences an excessive burden, attracting private investment and resources from international partners into the civil protection sphere becomes critically important. Existing legal barriers and the absence of adapted methodologies for assessing economic efficiency of such projects in wartime hinder the development of security infrastructure.

The purpose of the article was to substantiate economic and legal mechanisms of investment policy in the field of civil protection, develop a methodology for assessing socio-economic efficiency of investments in wartime and formulate proposals for legislative improvements to stimulate private capital.

The article employs systemic analysis methods to study the structure of investment projects, a comparative legal method to analyse the experience of Israel and Germany, an economic modeling method to adapt cost-benefit analysis and a generalisation method to form a legal matrix of incentives.

The main scientific result is to prove that investments in civil protection have a unique economic meaning: their effectiveness is measured not by direct profit, but by the amount of avoided losses of human lives and economic productivity. The article adapts the classical cost-benefit analysis methodology to wartime conditions, shifting the primary focus to the monetisation of social benefits through the Value of Statistical Life (VSL) indicator and business continuity assessment. An integral community resilience index has been developed, allowing for a comprehensive assessment of financial costs, monetised social effect and military risk coefficient.

It is established that the uncertainty regarding the distribution of military risks in public-private partnership agreements and the absence of targeted tax preferences are key legal barriers for investors. A matrix of legal improvements, which includes the creation of a State Fund for Guaranteeing Investments against Military Risks, amendments to the Tax Code regarding tax credits for the construction of dual-purpose shelters, as well as exemptions from customs duties of equipment for notification and filtration systems, has been formed. The study demonstrates the expediency of implementing the Israeli model of a unified coordination centre and the German experience of volunteer involvement to optimise budget expenditures.

The proposed methodology and legislative proposals can be used by state and local government authorities to attract private capital for the construction of protective structures, substantiate the priority of security projects and enhance Ukraine's overall national resilience in the post-war period.

Keywords: protective structures, public-private partnership, national resilience, monetisation of social benefits, integral resilience index

*Corresponding author

Вікторія Чубань

Кандидат економічних наук, доцент

Національний університет цивільного захисту України

18034, вул. Онопрієнка, 8, м. Черкаси, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-2364-854X>**Економіко-правові аспекти інвестиційної політики у сфері цивільного захисту України в умовах війни**

Анотація. В умовах повномасштабної збройної агресії захист населення та інфраструктури стає базовою умовою збереження людського капіталу та економічної стійкості держави. Оскільки державний бюджет зазнає надмірного навантаження, критично важливим стає залучення приватних інвестицій та ресурсів міжнародних партнерів у сферу цивільного захисту. Наявні правові бар'єри та відсутність адаптованих методик оцінки економічної ефективності таких проєктів у воєнний час стримують розвиток безпекової інфраструктури.

Метою дослідження статті є обґрунтування економіко-правових механізмів інвестиційної політики у сфері цивільного захисту, розробка методології оцінки соціально-економічної ефективності інвестицій в умовах війни та формування пропозицій щодо вдосконалення законодавства для стимулювання приватного капіталу.

У статті застосовано методи системного аналізу для вивчення структури інвестиційних проєктів, порівняльно-правовий метод для аналізу досвіду Ізраїлю та Німеччини, метод економічного моделювання для адаптації аналізу витрат і вигод, а також метод узагальнення для формування правової матриці стимулів.

Основним науковим результатом є доведення того, що інвестиції у цивільний захист мають унікальний економічний зміст: їхня ефективність вимірюється не прямим прибутком, а обсягом уникнутих втрат людських життів та продуктивності економіки. У статті адаптовано класичну методику аналізу витрат і вигод до умов воєнного стану, де ключовий акцент зміщено на монетизацію соціальних вигод через показник вартості статистичного життя та оцінку безперервності бізнесу. Розроблено інтегральний індекс стійкості громади, який дозволяє комплексно оцінювати фінансові витрати, монетизований соціальний ефект та коефіцієнт військового ризику.

Встановлено, що ключовими правовими бар'єрами для інвесторів є невизначеність розподілу воєнних ризиків у договорах публічно-приватного партнерства та відсутність цільових податкових преференцій. Сформовано матрицю правових удосконалень, яка передбачає створення Державного фонду гарантування інвестицій від військових ризиків, внесення змін до Податкового кодексу щодо надання податкового кредиту на суму будівництва укриттів подвійного призначення, а також звільнення від митних зборів обладнання для систем оповіщення та фільтрації. Доведено доцільність впровадження ізраїльської моделі єдиного координаційного центру та німецького досвіду волонтерського залучення для оптимізації бюджетних витрат.

Запропонована методика та законодавчі пропозиції можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування для залучення приватного капіталу у будівництво захисних споруд, обґрунтування пріоритетності безпекових проєктів та підвищення загальної національної стійкості України у післявоєнний період.

Ключові слова: захисні споруди, публічно-приватне партнерство, національна стійкість, монетизація соціальних вигод, інтегральний індекс стійкості

Вступ

Захист населення, інфраструктури та ресурсної бази держави від наслідків воєнних дій є фундаментальною передумовою збереження людського потенціалу та забезпечення стійкості національної економіки. Саме тому особливої актуальності набувають вивчення та адаптація іноземної практики побудови систем цивільного захисту, яка демонструє високий рівень

організації, правового регулювання та інтеграції економічних і безпекових стратегій. Міжнародний досвід країн демонструє, що система цивільного захисту не обмежується лише реагуванням на надзвичайні ситуації, а є комплексним механізмом превенції, прогнозування ризиків та оптимального розподілу ресурсів. Для України така практика є цінною, адже така позиція дозволяє запроваджувати ефективні моделі управління державними та муніципальними фінансами у сфері забезпечення цивільної безпеки та оборони. Так, використання сучасних економічних інструментів, таких як державно-приватне партнерство, страхування ризиків, цільові інвестиції у критичну інфраструктуру, створює умови для підвищення фінансової стійкості системи захисту.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю мобілізації всіх фінансових ресурсів, включаючи приватний капітал, для фінансування стратегічно важливих інвестиційних проєктів. В умовах повномасштабної війни, де державний бюджет зазнає колосального навантаження, залучення коштів приватного сектору є не просто економічною необхідністю, а імперативом національної безпеки.

Огляд літератури

Дослідити економіко-правові аспекти інвестиційної політики у сфері цивільного захисту України в умовах війни допомогли роботи О. Бойко (Boiko & Pavlov, 2025), А. Гриценко (Hrytsenko, 2022), С. Поздєєва (Pozdieiev *et al.*, 2023), А. Притули (Prytula, 2023), К. Соболевої (Sobolieva, 2025), К. Пасинчука (Pasynchuk & Chuban, 2025), М. Шевченко (Shevchenko, 2023) та інших вчених.

Сьогодні дослідження зосереджені на трансформації «реактивної» моделі цивільного захисту у «превентивну». Окрему увагу науковці приділяють питанням інвестицій в освітню інфраструктуру (безпека шкіл) та цифровізації систем оповіщення. Водночас актуальним залишається пошук балансу між централізованим державним фінансуванням та фінансовою автономією громад, особливо в умовах бюджетного дефіциту 2025–2026 рр. Попри наявність статистичних даних, бракує комплексних робіт, які б інтегрували інноваційні цифрові технології в єдину модель інвестиційного планування цивільної оборони.

Нині відсутня валідована методика, здатна економічно оцінити ефективність інвестицій у цивільний захист, оскільки їхній ключовий соціальний ефект (збереження здоров'я, зниження тривожності) має відкладений та непрямий характер.

Матеріали та методи

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні та розробці комплексу економіко-правових рекомендацій щодо вдосконалення інвестиційної політики у сфері цивільного захисту України, спрямованих на підвищення стійкості національної економіки та захищеності населення в умовах воєнних загроз. Реалізація поставленої мети зумовила необхідність послідовного вирішення таких дослідницьких завдань:

- ✓ здійснити комплексний нормативно-правовий аналіз законодавства України, що регулює формування та розвиток фонду захисних споруд, ідентифікувавши ключові правові колізії та прогалини, які гальмують інвестиційні процеси;
- ✓ визначити сучасні виклики та обґрунтувати необхідність розробки організаційно-економічних критеріїв для оцінки інвестиційних проєктів у сфері цивільного захисту, які б враховували фактор військового ризику;
- ✓ розробити пропозиції щодо вдосконалення правових механізмів залучення коштів приватного сектору до інвестування у цивільний захист, зокрема, обґрунтувавши форми фіскального стимулювання та правового захисту приватних інвесторів;
- ✓ обґрунтувати економіко-безпековий імператив (вимогу) адаптації до міжнародних моделей фінансування цивільного захисту, визначивши оптимальні елементи зарубіжного досвіду, придатні для впровадження в Україні.

Для досягнення поставленої мети та виконання визначених завдань дослідження було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів.

На теоретичному рівні застосовувалися методи системного аналізу та синтезу для узагальнення теоретичних засад інвестиційної політики та визначення економічної сутності інвестицій у цивільний захист. Історико-правовий метод був використаний для дослідження еволюції правового регулювання фінансування цивільного захисту та його адаптації до умов воєнного часу. На аналітичному та емпіричному рівнях застосовувалися такі методи:

- ✓ економіко-правовий аналіз – для ідентифікації колізій та прогалин у чинному законодавстві щодо стимулювання та регулювання інвестицій у сфері захисних споруд та виявлення проблем цільового використання коштів;

- ✓ порівняльно-правовий метод – для зіставлення вітчизняного досвіду залучення інвестицій з міжнародними моделями (наприклад досвід країн ЄС, Ізраїлю) та обґрунтування адаптації найкращих практик державно-приватного партнерства (ДПП);

- ✓ статистичний аналіз – для оцінки динаміки, структури та обсягів бюджетних витрат на цивільний захист;

- ✓ метод моделювання – для розробки та обґрунтування адаптованої методики соціально-економічної оцінки ефективності інвестиційних проєктів, яка враховує специфіку воєнного ризику та дозволяє монетизувати уникнені соціальні втрати (збережене життя, зниження тривожності);

- ✓ абстрагування та узагальнення – для формулювання наукових положень, висновків та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення інвестиційної політики.

Наукова новизна одержаних результатів. Вперше обґрунтовано та розроблено:

- 1) адаптовану методику соціально-економічної оцінки ефективності інвестицій у цивільний захист в умовах військових дій. На відміну від існуючих підходів, методика базується на принципі «ціни уникнених втрат» та включає інструменти монетизації соціального ефекту, оцінку збереженої продуктивності бізнесу під час повітряних тривог; врахування вартісної оцінки статистичного життя (VSL), адаптованої до психологічних та соціальних ризиків воєнного часу;

- 2) економіко-правовий механізм стимулювання приватних інвестицій у створення та модернізацію фонду захисних споруд. Механізм передбачає не лише пряму участь у ДПП (державно-приватному партнерстві), але й використання фіскальних преференцій (податкових пільг) для бізнесу, який інвестує у споруди подвійного призначення, що усуває юридичний бар'єр між комерційною та безпековою функціями об'єкта.

Удосконалено:

критерії та індикатори для оцінки інвестиційної привабливості територіальних громад у контексті цивільного захисту. До існуючих економічних критеріїв додано індекс безпекової стійкості (Resilience Index), який враховує рівень забезпеченості населення функціональними укриттями та якість систем оповіщення, що дає більш повну картину для потенційних інвесторів.

Набуло подальшого розвитку:

теоретичне визначення сутності інвестицій у безпеку як стратегічної категорії економіки воєнного часу. Визначено, що ці інвестиції є не лише витратами, а й капіталовкладенням, що генерує соціально-економічний мультиплікативний ефект через підвищення довіри, збереження людського капіталу та забезпечення безперервності критичних бізнес-процесів.

Результати та обговорення

Чинне законодавство України містить інструменти для стимулювання інвестицій, проте їхнє застосування у воєнний час наштовхується на правові невизначеності, високі ризики та відсутність адекватних гарантій. Це створює «правовий бар'єр» для приватного капіталу.

Сучасні безпекові виклики, зумовлені збройною агресією (Pasynchuk & Chuban, 2025), техногенними та природними катастрофами, висувають перед Україною нагальну потребу у формуванні ефективної системи цивільного захисту. Ключовим елементом цієї системи є розвинений фонд захисних споруд, який потребує значних інвестиційних вливань. На відміну від комерційних проєктів, інвестиції у сферу цивільного захисту мають особливий економічний зміст, оскільки їхня ефективність оцінюється не фінансовими показниками, а збереженням людським капіталом та уникненням значних руйнувань.

Інвестиційні проєкти у сфері цивільного захисту є капіталовкладеннями, спрямованими на створення, модернізацію або відновлення об'єктів інфраструктури, що забезпечують захист населення (Brynylo, 2025). Їхня специфіка полягає в тому, що вони не генерують прямий фінансовий дохід, а слугують суспільним благом. Економічний зміст таких проєктів полягає у:

- ✓ запобіганні економічним втратам, тобто інвестиції в укриття та системи оповіщення є ефективним інструментом для уникнення руйнувань виробничих потужностей, об'єктів критичної інфраструктури та житлового фонду;
- ✓ збереженні людського життя, тобто забезпечення безпечних умов для населення дозволяє зберегти працездатність, що є основою економічного зростання;
- ✓ підвищенні стійкості, тобто наявність розвинутої інфраструктури цивільного захисту сприяє безперервності виробничих процесів, навіть в умовах криз, що підтримує макроекономічну стабільність.

Основними об'єктами інвестицій у сфері цивільного захисту є:

- модернізація та капітальний ремонт існуючих захисних споруд (встановлення сучасних систем вентиляції, автономних джерел живлення, зв'язку та забезпечення умов для маломобільних груп населення);
- будівництво нових укриттів (спорудження капітальних, а також модульних та швидкозбірних споруд, особливо в густонаселених містах, де дефіцит укриттів є найбільш гострим);
- модернізація систем оповіщення (впровадження сучасних цифрових технологій для оперативного інформування населення про загрози).

Ефективна реалізація інвестиційних проєктів у сфері цивільного захисту вимагає диверсифікованого підходу до фінансування та координації.

Основним джерелом є кошти державного та місцевих бюджетів, які спрямовуються на фінансування державних цільових програм. Важливим джерелом є гранти, кредити та технічна допомога від міжнародних партнерів, які розглядають інвестиції в цивільний захист як внесок у глобальну безпеку. Важливим також є законодавче стимулювання приватних інвестицій, що є ключовим механізмом. Такий підхід передбачає податкові пільги для підприємств, які інвестують у будівництво укриттів, або надання дозволів на будівництво об'єктів подвійного призначення (наприклад підземні паркінги з функцією укриттів) (Boiko & Pavlov, 2025).

Інвестиційна політика у сфері цивільного захисту повинна базуватися на стратегічному баченні та комплексному підході. Аналіз показав, що інвестиції в цю сферу є критично важливими для забезпечення економічної та соціальної стабільності держави.

На основі проведеного аналізу вважаємо, що потрібно:

- 1) створити єдиний державний фонд для акумуляції коштів на розвиток фонду захисних споруд;
- 2) розробити чіткий механізм державно-приватного партнерства з визначенням фінансових та правових стимулів для бізнесу;
- 3) вдосконалити нормативно-правову базу, гармонізувавши її з міжнародними стандартами, що дозволить залучати іноземні інвестиції та технології;
- 4) сприяти впровадженню інноваційних будівельних рішень, які скорочують терміни та вартість будівництва укриттів.

Реалізація цих заходів дозволить сформувати сучасну та надійну систему цивільного захисту, що є запорукою стійкості України до будь-яких викликів.

Традиційні підходи до оцінки економічної ефективності інвестицій, такі як «Аналіз витрат і вигод (CBA)» та «Аналіз витрати-ефективність (CEA)», були розроблені для стабільних економік та мирного часу. Вони недостатньо враховують екстремальні зовнішні чинники та необхідність монетизації критичних соціальних вигод, які виникають внаслідок військових дій.

В умовах повномасштабної війни в Україні інвестиції в цивільний захист (будівництво укриттів, систем оповіщення, захист критичної інфраструктури) є не просто економічним вибором, а питанням національної стійкості та збереження людського капіталу. Класичний CBA, що фокусується виключно на грошовому потоці, часто недооцінює ці проекти, оскільки їхня головна «вигода» – це уникнені людські жертви та економічний простій.

Спробуємо адаптувати методику соціально-економічної оцінки для усунення цього розриву. Вона являє собою модифікацію класичного CBA, де ключовий акцент зміщено на монетизацію соціального ефекту та включення показників, специфічних для воєнного стану.

Методику пропонуємо для обґрунтування пріоритетності інвестицій у сферу цивільного захисту через:

1) трансформацію вигод: перехід від оцінки збільшення доходу до оцінки уникнення витрат (життів, продуктивності бізнесу, інфраструктури);

2) монетизацію соціальних вигод: впровадження інструментів VSL (оцінка збережених життів) та оцінки зниження тривожності для кількісного вираження нематеріальних переваг;

3) інтегральний індекс стійкості громади (ІСГ): створення фінального показника, що об'єднує фінансову ефективність, монетизований соціальний ефект та коефіцієнт військового ризику для прийняття обґрунтованих рішень.

На нашу думку, ця адаптація дозволяє об'єктивно оцінити, наскільки інвестиції в захист підвищують стійкість громади та національну безпеку, забезпечуючи швидке досягнення соціальної окупності в умовах високої невизначеності.

Пропонуємо, підхід, який ґрунтується на трьох блоках: модифікація для цивільного захисту (табл. 1), монетизація соціального ефекту (табл. 2), інтегральний індекс стійкості (формула (1)).

Таблиця 1. I. Модифікація для цивільного захисту

Елемент	Класичний CBA	Адаптація для цивільного захисту (в умовах війни)
Витрати (Costs)	Прямі інвестиції, операційні витрати	Прямі витрати (C): вартість будівництва/ремонту укриттів, систем оповіщення, обладнання. Непрямі витрати: вартість простою бізнесу під час будівництва
Вигоди (Benefits)	Збільшення доходу, зростання вартості майна	Уникнені втрати (Avoided Losses, B). Це основна вигода! Сюди входять уникнені: 1) втрати людських життів; 2) втрати від простою економіки (бізнесу); 3) втрати критичної інфраструктури
Облік часу	Коефіцієнт дисконтування (discount rate)	Необхідність зменшення строку дисконтування через високі ризики та прискорення термінів окупності (соціальна вигода має бути досягнута швидко)

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

Таблиця 2. II. Монетизація соціального ефекту

Оцінюваний елемент (соціальна вигода)	Суть (класичний підхід)	Адаптація для цивільного захисту (в умовах війни)
1. Оцінка збережених життів (Value of Statistical Life, VSL)	Надання грошової вартості життю людини. Це сума, яку суспільство готове витратити для зменшення ризику смерті. Це не оцінка конкретної людини	Врахування психологічного впливу війни, що підвищує цю вартість порівняно з мирним часом (через зростання суспільної ціни безпеки)

Продовження таблиці 2.

Оцінюваний елемент (соціальна вигода)	Суть (класичний підхід)	Адаптація для цивільного захисту (в умовах війни)
2. Оцінка зниження тривожності та паніки	Вимірювання зниження соціальних витрат, пов'язаних із панікою, стресами та порушенням соціальних зв'язків	Використання методів умовної оцінки (Contingent Valuation) – опитування населення про готовність платити за гарантовану безпеку
3. Оцінка безперервності бізнесу (Business Continuity)	Визначення, наскільки інвестиція (наприклад укриття подвійного призначення) зменшує втрати від простою підприємства під час тривоги	Включення показника «Коефіцієнт збереженої продуктивності» (Productivity Preservation Rate), який вимірює частку робочого часу, збережену завдяки наявності захисту

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

III. Інтегральний індекс стійкості (кінцевий продукт)

Для комплексної оцінки пропонуємо розроблений нами інтегральний індекс стійкості громади (ІСГ), який поєднує фінансові та нефінансові показники:

$$\text{ІСГ} = \frac{(V_{\text{фін.виг.}} + V_{\text{соц.виг.}}) \times W_{\text{риз.}}}{C_{\text{інвест.}}}, \quad (1)$$

де $V_{\text{фін.виг.}}$ – фінансові вигоди (унікнені прямі матеріальні збитки);

$V_{\text{соц.виг.}}$ – монетизовані соціальні вигоди (VSL, зниження тривожності);

$C_{\text{інвест.}}$ – загальні інвестиційні витрати;

$W_{\text{риз.}}$ – коефіцієнт військового ризику (коефіцієнт, що підвищує кінцеву оцінку ефективності в зоні активних бойових дій або підвищеної небезпеки).

Сучасні безпекові виклики, зумовлені збройною агресією, висувують перед Україною критичну необхідність у формуванні ефективної та надійної системи цивільного захисту, зокрема розвиненого фонду захисних споруд. Інвестиції в цю сферу мають унікальний суспільний та економічний зміст, оскільки їхня справжня ефективність вимірюється не прямим фінансовим прибутком, а збереженням людським капіталом, уникненням економічних втрат та підвищенням макроекономічної стійкості держави.

Традиційні методи економічної оцінки, такі як СВА та СЕА, є не пристосованими для умов воєнного часу, оскільки вони недооцінюють нематеріальні соціальні вигоди та високі ризики.

Реалізація цих методологічних та організаційних заходів, включаючи створення єдиного державного фонду, впровадження механізмів державно-приватного партнерства та гармонізацію нормативної бази, дозволить Україні сформувати сучасну та надійну систему цивільного захисту. Це є запорукою економічної та соціальної стабільності й основою для національної стійкості в умовах будь-яких викликів.

Чинне законодавство України містить інструменти для стимулювання інвестицій, проте їхнє застосування у воєнний час наштовхується на правові невизначеності, високі ризики та відсутність адекватних гарантій. Це створює «правовий бар'єр» для приватного капіталу.

Закон України «Про публічно-приватне партнерство» передбачає широкий спектр форм співпраці. Проте у сфері інвестицій із високими безпековими ризиками (наприклад будівництво укриттів, енергетична інфраструктура) публічно-приватне партнерство застосовується обмежено (On public-private partnership, 2025). Ключові правові бар'єри включають невизначеність ризиків, оскільки правовий режим розподілу форс-мажорних обставин (що є частиною військових ризиків) у договорах публічно-приватного партнерства залишається нечітким, та довгу дозвільну процедуру, оскільки тривалість погоджень і тендерних процедур є неприпустимою в умовах швидкої потреби у відбудові та захисті.

Також значною проблемою є обмеженість фіскального стимулювання, адже чинне податкове законодавство не містить достатньо ефективних та цільових фіскальних стимулів для інвестицій, що мають соціальний або оборонний характер. Зокрема, відсутня чітка правова норма, яка б дозволяла зменшувати оподаткований прибуток на суму інвестицій у фонд захисних споруд чи іншу критичну інфраструктуру.

З огляду на це шляхи вдосконалення правових механізмів мають ґрунтуватися на трьох ключових напрямках: гарантії, стимули та спрощення.

Перший напрям стосується правового забезпечення державних гарантій та страхування військових ризиків. Необхідно створити спеціальний правовий механізм державних гарантій для інвестицій у стратегічні об'єкти, а саме – внести зміни до Закону України «Про страхування» та спеціальних інвестиційних законів, передбачивши субсидування державою премій приватного страхування від військових ризиків або створення Державного фонду гарантування інвестицій від військових ризиків (Ministry of Education and Science of Ukraine, 2024).

Другий напрям – це впровадження цільових фіскальних преференцій. Для заохочення інвестицій у сфери, де існує гостра соціальна потреба, необхідно внести зміни до Податкового кодексу України, передбачивши податковий кредит/пільгу на суму інвестицій у будівництво або модернізацію захисних споруд, а також звільнення від ПДВ та митних зборів обладнання, що імпортується для потреб цивільного захисту.

Третій напрям передбачає спрощення адміністративних та дозвільних процедур державно-приватного партнерства. Тут потрібна правова децентралізація процедур ухвалення рішень, що реалізується через внесення змін до Закону про державно-приватне партнерство, надавши більше повноважень військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування щодо оперативного ухвалення рішень про партнерство, а для критичних безпекових проєктів запровадивши скорочену процедуру погодження (табл. 3).

Таблиця 3. Вдосконалення правових механізмів залучення коштів приватного сектору

Проблема / існуючий бар'єр	Пропоноване правове вдосконалення	Очікуваний економічний та соціальний ефект
1. Високий військовий ризик та відсутність гарантій	Створення Фонду гарантування інвестицій від військових ризиків (або субсидування премій страхування державою)	Різне зниження фінансових ризиків для інвесторів; стимулювання банківського кредитування; залучення довгострокового капіталу
2. Невизначеність ДПП в умовах воєнного стану	Внесення змін до Закону про ДПП щодо чіткого розподілу форс-мажорних (воєнних) ризиків у договорах та прискорення дозвільних процедур	Скорочення термінів реалізації критичних проєктів (наприклад енергетика); підвищення прозорості та довіри приватного сектору до державних ініціатив
3. Відсутність цільових фіскальних стимулів (особливо для соціальних інвестицій)	Внесення змін до ПК України: надання податкового кредиту або пільги на суму інвестицій у фонд захисних споруд (укриття подвійного призначення)	Пряме заохочення бізнесу інвестувати у власну безпеку та безпеку громади; перетворення інвестицій в укриття з витрат на економічно вигідний актив
4. Митні бар'єри при імпорті критичного обладнання	Звільнення від ПДВ та митних зборів обладнання (генератори, системи фільтрації, зв'язку) для потреб цивільного захисту та критичної інфраструктури	Зниження собівартості безпекових проєктів; швидке насичення ринку необхідним обладнанням для відновлення
5. Непрозорість та корупційні ризики на місцевому рівні	Правове закріплення посиленого фінансового моніторингу та публічної звітності військових адміністрацій та ОМС про цільове використання інвестиційних та бюджетних коштів	Підвищення довіри до державних органів; ефективніше використання обмежених ресурсів та мінімізація зловживань

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

Вдосконалення правових механізмів залучення приватного сектору є необхідною умовою для економічної стійкості України. Дослідження довело, що основними бар'єрами є правова невизначеність військових ризиків та відсутність ефективних фіскальних стимулів. Нашими ключовими науковими результатами є обґрунтування необхідності правового закріплення державних гарантій для приватного капіталу проти військових ризиків; розробка пропозицій щодо впровадження цільових податкових преференцій; та пропозиція щодо спрощення адміністративних процедур державно-приватного партнерства для забезпечення оперативної реалізації проєктів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на моделювання економічного ефекту від запровадження запропонованих правових змін.

Врахування іноземних підходів дає змогу інтегрувати українську систему цивільного захисту відповідно до загальноєвропейських та євроатлантичних стандартів забезпечення безпекового простору, що підсилює ефект синергії в організації діяльності органів цивільного захисту та сприяє залученню міжнародної допомоги. Використання найкращих світових прикладів у сфері організації цивільного захисту сприятиме мінімізації людських і матеріальних втрат, оптимізації бюджетних витрат, підвищенню ефективності управлінських рішень та формуванню довгострокової економічної стабільності. У цьому контексті іноземний досвід розглядається як важливий ресурс, здатний зміцнити національну безпекову систему України в умовах воєнних загроз і майбутньої післявоєнної відбудови.

Координація забезпечення безпеки цивільного населення в Ізраїлі покладена на військове управління – Командування тилу, що виконує функції єдиного координаційного центру. До його завдань належать, зокрема: оповіщення населення про небезпеку; координація діяльності рятувальних служб; участь у ліквідації наслідків катастроф природного, техногенного та воєнного характеру. Підпорядковані Командуванню інженерні, пожежні, рятувальні служби та підрозділи працюють у безпосередній взаємодії з місцевими органами влади і громадами. Завдяки цьому досягається високий рівень оперативності та ефективності цивільного захисту. У населених пунктах існує мережа капітальних та імпровізованих бомбосховищ. Кожний будинок облаштований або своїм підземним бомбосховищем, або «кімнатою безпеки», за що несуть відповідальність власники будинків. Створено мережу загальних капітальних та імпровізованих укриттів і бомбосховищ, що утримуються силами і коштом місцевої влади. Підготовкою на випадок війни та надзвичайних ситуацій охоплено практично 100% дорослого населення Ізраїлю (Averianov, 2024, с. 8–9).

Так, у 2024 р. парламент Ізраїлю – Кнесет – ухвалив рішення про збільшення державних витрат на суму 3,35 млрд шекелів з метою фінансування витрат, необхідних для цивільних потреб, що виникли в результаті війни «Мечі Залізні» (REAP, 2025).

Досвід Ізраїлю переконливо доводить, що ефективна система цивільного захисту базується на єдиному координаційному центрі, чіткій взаємодії військових, рятувальних служб і місцевих громад, а також на всеосяжній підготовці населення. Для України в умовах війни така модель є надзвичайно цінною, оскільки демонструє практичну доцільність комплексного підходу до захисту цивільних і створення розгалуженої мережі укриттів. Водночас приклад Ізраїля підкреслює важливість збільшення державного фінансування та стимулювання інвестицій у сферу цивільного захисту, що є запорукою стійкості суспільства та економіки в умовах воєнних загроз.

У Німеччині керівництво цивільним захистом населення покладене на Федеральне міністерство внутрішніх справ. Також у системі цивільного захисту традиційно широко використовується волонтерство та участь громадян у добровільних формуваннях цивільного захисту. Ключові завдання на випадок криз і надзвичайних ситуацій на земельному та місцевому рівнях належать до компетенції урядів земель, а виконання цих завдань

забезпечується земельними МВС і відділами цивільного захисту. В умовах воєнного стану та на період навчань вони доукомплектовуються співробітниками відповідних служб і перетворюються на штаби округів (земель), що керують усіма заходами цивільного захисту в зоні відповідальності. В усіх 16 урядах земель облаштовані захищені командні пункти. У районах, містах, громадах призначаються начальники цивільного захисту, штаби при яких розгортаються у випадку надзвичайних ситуацій (REAP, 2025).

Маючи досить потужну систему цивільного захисту, Німеччина разом з тим, з огляду на наслідки російсько-української війни, вдається до заходів з її переоцінки та зміцнення. Уряд розглядає питання модернізації систем громадських підземних сховищ (підземних паркінгів, станцій метро та підвалів) і збільшує витрати на цивільний захист, зокрема надавши федеральним землям €88 млн на оновлення системи оповіщення. У країні також збільшуються запаси на випадок кризових ситуацій, включно з медичним обладнанням, захисним одягом і ліками. Крім того, уряд Німеччини розглядає можливість придбання в Ізраїлю або США системи протиракетної оборони, зокрема для захисту від загроз з боку росії (REAP, 2025).

Німецька практика організації цивільного захисту демонструє, що поєднання централізованого державного управління, регіональної відповідальності та широкого залучення волонтерства створює стійку багаторівневу систему безпеки населення. Для України в умовах війни цей досвід є показовим, адже підтверджує доцільність інтеграції громадянського суспільства у механізми захисту поряд із модернізацією інфраструктури та систем оповіщення. Приклад Німеччини акцентує, що ефективність цивільного захисту безпосередньо залежить від зростання економічного забезпечення та інвестування у сферу удосконалення цивільної безпеки та оборони.

Удосконалення інвестиційної політики сфери цивільного захисту в умовах війни пропонуємо розглянути крізь призму соціальної економіки та іноземного досвіду, яка демонструє, що інвестиції є не просто витратами, а стратегічними капіталовкладеннями, які генерують значні економічні та соціальні вигоди шляхом підвищення загальної стійкості громади. Пропонуємо це зобразити схематично трьома блоками (рис. 1–3).

Рисунок 1. Блок № 1

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

Рисунок 2. Блок № 2

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

Рисунок 3. Блок № 3

Джерело: розроблено автором на основі проаналізованих наукових статей та НПА

Висновки

Отже, вивчення та адаптація іноземного досвіду у сфері цивільного захисту є важливим чинником підвищення національної безпеки України в умовах війни. Приклади Ізраїлю та Німеччини переконливо демонструють, що ефективність системи ґрунтується на поєднанні централізованого управління, чіткої координації дій та широкого залучення місцевих громад і волонтерських структур. Для України це означає необхідність формування багаторівневої моделі цивільного захисту, яка забезпечуватиме оперативність реагування та оптимізацію використання ресурсів. Економічна складова такої системи є не менш важливою: збільшення державного фінансування, інвестиції в інфраструктуру укриттів, системи оповіщення та стратегічні запаси формують основу стійкості суспільства. Використання інструментів бюджетного планування, державного інвестування та державно-приватного партнерства дозволить підвищити ефективність витрат і досягти ефекту мультиплікатора для економіки. Посилення економічного забезпечення та інвестування у систему цивільного захисту є не лише воєнною необхідністю, а й ключовою умовою довгострокової економічної стабільності та післявоєнної відбудови України.

Подяки

Немає.

Конфлікт інтересів

Немає.

References

- Averianov, H. V. (2024). *Activities of the State Emergency Service of Ukraine under martial law*. Retrieved from <https://dspace.vspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e31fe895-503d-4250-a963-89c8a808b70d/content>
- Boiko, O., & Pavlov, S. (2025, July 10–11). State management of the development of the civil protection protective structures fund. *Transcending Boundaries: Unraveling the Dynamics of Cutting-Edge Research and its Transformative Impact on the Global Sphere: Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Internet Conference* (pp. 32–35). FOP Marenichenko V.V. Retrieved from <https://surl.li/pzligw>
- Brynzylo, A. (2025). Integration of crisis management into the security strategy of shopping and entertainment centres in Ukraine in conditions of armed aggression. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*, 12(3), 9–20. Retrieved from <https://surl.li/gfclmw>
- Doroshenko, S. A., & Kovalchuk, N. I. (2023). Public-private partnership in the field of civil protection: Foreign experience and prospects for Ukraine. *State Administration: Theory and Practice*, 2, 89–98.
- Hrytsenko, A. A. (2022). Investment policy and its role in economic development. *Economic Bulletin*, 1(27), 45–56.
- Ivashkevych, Ye. (2023). Conditions for organizing shelters for educational institutions of Ukraine in peace and war time. *Scientific Collection "InterConf"*, 166, 78–82. Retrieved from <https://surl.li/mzpegt>
- Ministry of Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine. (2023). *Protective structures of civil protection (DBN V.2.2-5-2023)*. Retrieved from <https://dbn.org.ua/dbn/dbn-v-2-2-5-2023/>
- Ministry of Education and Science of Ukraine. (2024). *Cabinet of Ministers approved funding for the completion of 27 shelters in schools*. Official website. Retrieved from <https://mon.gov.ua/news/kabmin-zatverdvy-finansuvannia-dobudovy-27-ukryttiv-u-shkolakh>
- Ministry of Internal Affairs of Ukraine. (2025). *Government approved the Plan of main civil protection measures of Ukraine for 2025*. Official website. Retrieved from <https://mvs.gov.ua/news/uriad-zatverdiv-plan-osnovnix-zaxodiv-civilnogo-zaxistu-ukrayini-na-2025-rik>
- On approval of the Strategy for the development of the civil protection protective structures fund for the period until 2034. Cabinet of Ministers of Ukraine. Decree No. 183-r (2025). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-2025-p>

- On public-private partnership. Law of Ukraine No. 4510-IX. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025, June 19). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4510-20>
- Pasynchuk, K. M., & Chuban, V. S. (2025). Economic and legal analysis of financing the needs of the State Emergency Service of Ukraine during the legal regime of martial law. *Economy. Finance. Law*, 1, 51–56. Retrieved from <http://efp.in.ua/uk/journal-article/1542>
- Petrukha, S., Petrukha, N., & Hudenko, B. (2025). Financing the security and defense forces of Ukraine: Trends, structure, challenges. *Economic Analysis*, 35(3), 68–82. Retrieved from <https://surl.li/xmyurv>
- Pozdieiev, S., Nizhnyk, V., Nekora, V., Mykhailov, V., & Lutsenko, Yu. (2023). Features and prospects of effective functioning of civil protection protective structures under combat conditions. *Scientific Bulletin: Civil Protection and Fire Safety*, 1(15), 149–157. Retrieved from <https://surl.li/jhdjqe>
- Prytula, A. (2023). Financing of education and science in martial law conditions. *Economic, legal and managerial-technological dimensions of today: A youth perspective: proceedings of the international scientific-practical conference* (Vol. 1, pp. 192–195). University of Customs and Finance. Retrieved from <https://surl.li/xmyurv>
- REAP (2025). *Enhancing finance for people-centred early warning systems, risk-informed early action partnership and Zurich climate resilience alliance*, 1–77. Retrieved from <https://surl.li/fkgpwi>
- Shevchenko, M. M. (2023). Formation of investment policy in martial law conditions. *Financial Research*, 4, 120–135.
- Sobolieva, K. (2025). Construction and overhaul of shelters: An overview of 4 projects that will receive a state subvention in 2025. *Institute of Analytics and Advocacy*. Retrieved from <https://iaa.org.ua/articles/budivnyctvo-ta-kapitalnyj-remont-ukryttiv-oglyad-4-proyektiv-shho-otrymayut-derzhavnu-subvencziyu-u-2025-roczii/>